

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се пишу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 40.

У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 6. ОКТОБРА. 1873.

ГОДИНА III.

ИЗ НАРАВСТВЕНЕ ХИГИЈЕНЕ*) ДР. РАЈХА.

I.

Наравствен је живот укупност многих појава из области нервне системе. Нервна система зависи од целог склопа човековог а овај од посведневних уплива хране, одећа, стана и т. д. начин пак речених уплива зависи од економског стања од величине и начина његове поделе. Тим начином наравственост је тесно спојена са материјалним стањем.

Они слојеви народњи, који гладују, који у јадним становима живе који се ритам одевају, који се зими кочаће од зиме, мало су наклоњени разуму, наравствености и љубави; они живе у подпуној равнодушности, или постају опасни другим сталезима у друштву, нападајући на личност и имање. Шта више материјално благостање расте и наравственост постаје већа а у колико материјално благостање опада у толико и наравственост. Хоћемо ли да се свест, љубав, поштење развија, онда ваља да се постарамо, да народ дође до добре хране, одећа стана и других потребица другим речима: хоћемо ли да врлина овлада, онда да се упнемо да сиротиње нестане.

Основ је наравственоме животу, онаком као што ваља да је, материјална безбедност, здравље, правда, образованост. Ко хоће да у животу овлада поштење и врлина, ваља да се побрине да нестане народне сиротиње, да наука процре у народ, да се друштво (држава) уреди на темељу што потпуније слободе, те да у њему буде што већа правда, ваља да се постара да заинтересује појединце за друштво а друштво за човечанство.

II.

Да испитамо пре свега какав је одношај између сиротиње и наравствености у животу. Сиротиња удара пре свега на здравље; она упливише и посредно, јер пречи да у народ процре корисно знање. А пошто сиротиња руши и тело и душу, она, разумесе, хрђаво упливише и на све што у наравствен живот

спада јошт у постанку, а појмови о врлини, о љубави према ближњему свести и т. д. не само што не могу да се остваре, већ се и сатиру у блици.

Да боље појмимо непосредан уплив сиротиње, добро ће бити, да напоменемо неке последице глади, хрђавог одевања и кобног живљења по хрђавим становима. Један је француз описивао стање радника у Енглеској, земљи лордова и центлмена, међу које спада и скоро православљени Дедли, који на накит за своју убаву женицу, може да троши милијуне, па вели: „радничке породице у Ливерпулу живе већином по подрумима или у заптивеним душним авлијама, те им пре нестаје чистог ваздуха, по што их глад нагони да хлеба потраже. Овде, веле, има седам хиљада подрума, у којима живе више од 20 хиљада душа. У душним авлијама живе педесет до шесет хиљада душа. А ево какви су ти подруми. Замислите нешто налик на јаму, широку десет до дванајет квадратних стопа, а високу шест, а често и мање, енглеских стопа где се тешко човек усправити може. Те рупчаге немају прозора, ваздух и светлост процре само кроз врата, која су равна с каддрмом. На поду се скупља вода и прашина те прави читаву каљугу; под је ретко чим патосан, а вентилација је савршено немогућа — стога је у тим рупчагама вазда влажно У свакој од тих рупчага живе по троје, четворо па и петоро њих. За те рупчаге плаћају радници два шилинга на недељу или шесетет форината на годину“ — У таком стању, разумесе, о наравственом животу неможе бити ни речи. У таком стању, човек престаје бити човек. Па тако је и са оскудном наравношћу. Народ, на прилику, који се искључно хране кромпирима (Ирци, Немци у неким крајевима) нису ни најмање расположени да разуму наравствене истине нити да гаје врлину, — „Једноличан живот“ вели један Холандез, „када човек у неком све једном, једва у пола свесном душевном и телесном стању гледа како пролази дан за даном, без да је овим ил оним чарима материјалним више мање узбуђен, такав живот гуши огањ у срцу и гаси пламен у души. Он начини од човека машину. Разноврсност хране, разноврсност дражи, то је услов да се различите скривене блици човекове бујно

*) Хигијена је наука о здравствениости и благостању, или филозофија наука и вештина о здравоме животу појединца, породице, друштва и државе.

развију“ — А ако је све једна те иста храна тако силна сметња на путу човековога развијања, како тек мора онда упливисати када се удружи са оскудицом довољне количине хране! Не треба дакле да се ни за тренут чудимо што равнодушност, лењост, злочин по-квареност вазда упоредо виђамо са сиротињом и што поред такве оскудице сиротињске већине, опажамо наравственост на тако ниском ступњу. Где се човек у рите одева, где мрзне, где гладује, где борави по јадним становима или и подведрим небом, без обзира на време, ту наравственост нема земљишта па ту нико нема, ил неби требало да има права да захтева од људи да врше своје дужности; јер је само онај потпуно свестан и човек који се нормално храни и одева, који се може користити здравим станом и т. д.

Ж. Дени, Француз један, вели у уводу своје историје наравствених теорија и идеја у староме добу: „Наравственост је постала заједно са човеком“. — И заиста, где се год обазремо, ми налазимо код свију народа и на свима ступњима човечанскога развијања, наравствен живот у опште; али тај се наравствени живот само онда наравствено развија, где спољашњи одношаји на пут не стају том развијању. Човек и мишиће доноси собом на свет; али ако околности стају на пут да се мишићи развијају, онда ти органи угину.

III.

Здравље је први услов за наравствени живот. Истина један је обарао познату изреку „у здравоме телу здрава је душа“ доказујући, да је високом развићу душевних особина услов неко особито болесно стање у мозгу; али и кад би то заиста случај био, опет би се тицао само пре изузетака, и неби могао у никаквом случају да потреправило. Ми ћемо с тога вазда бранити, да је наравствен живот без основе личнога и друштвенога здравља права немогућност.

Народ, у коме се скрофулозност и друга слична зла залегла у велико, у опште не стоји на високом ступњу наравственог развића; стање његове душевне радње обично је жалосно; он је више или мање хрђаво расположен; ту осећању недостаје полет, мислима брзина; он вегетира. Ту су пороцима врата широм отворена, ту је право земљиште за злочинства од сваке руке, ту се дивљаштво бујно развија.

Да беду са света прогонимо а моралан живот обезбедимо, први је услов да се побринемо поред економије за здравље. Ту друге помоћи није. Потребности се човекове морају намирити, ако смо ради да му се племенитији нагони развију. Подицно и редовно подмиривање природних потреба“, вели Х. А. Фрежије, „то је оно, што се зове материјално благостање“. — А наравствено благостање само је плод материјалнога, дакле тек последица подпуног и редовног намирења природних потреба.

Да испитамо изближе природне потребе. Све у животу окреће се око осовине одржања свога и сво-

је феле: исхранивање и рађање, то су, дакле, оне вршне тачке, из којих све потиче, и којима се опет све повраћа. Човекова је потреба да храном и т. д. одржи своје тело, да добивеном снагом потомство рађа и одржава. Он мора да ради, да храну, одело и тако даље добије то јест да добије ону снагу, која му је нужна да потомство добије и одржи. Нормална количина рада обезбеђује посредно и непосредно нормално намирење потреба. Сувишност као и нерадња чине те потребе постају болешљиве, пречи њиховом намирењу, и извлачи наравственоме животу земљиште испод ногу. И пошто рад условљава живот, онда је нужно, да свима средствима који су нам на руци радимо, да рад поставимо у природан одношај с човеком према његовој способности и физичкој снаги, те да сваки ужива подпун производ свога рада, а не награду за њ. Само се тако потребе могу потпуно намиривати. Разуме се, ми мислимо, праве потребе.

Када се потребе потенцирају, постају страсти. Неке развијене страсти постају силна пречага наравственоме животу, а здрављу су оне крвни душмани. Декире вели, да су то страсти, или неправилне потребе чине да се хигијенска правила газе. — И заиста; највећи део свију оних момената, који грозе животу појединаца и свакоме који одвраћају ум од истине, који чувства поремете, који нам осећање угуше, потиче непосредно из страсти. Хигијена наравствености живота обраћа с тога своју пажњу страстима и тежи да стане на пут потребама да се потенцирају до страсти.

В. Љ.

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА.

УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА.“

(Наставак)

I. Годишња скупштина задружна.

Правило 16. — „Велика задруга Срба занатлија“ састаје се на задружној скупштини трећи дан духова сваке године и то сваки пут у другоме месту, у ком има одељења свога* (по закључку предходиле скупштине. Правило 18. бр. 12.)

По потреби, или кад то заиште већина задругара пи-омено и с разлози потеренљено, сазива се и ванредна скупштина у Н. Сад.

Скупштину сазива начелник с према потписом главнога секретара на три недеље у напред. У позиву назначује се по реду предмеги, који ће се на већању расправљати а позив тај објављује се у задружном листу и иначе у српским новинама, одељењима и задружним повереницима (где нема склопљенога одељења — види правило 10.) јавља се то још посебице писмено.

На скупштини имају места и гласа: оснивачи занатлије, редовни задругари помагачи и почасници и мају само предлагачког и саветнога.

Задругарке и заједнице заступају на скупштини овлашћени изасланици.

Правило 17. — Скупштина је законита, и може правомањане закључке доносити, кад се на њој састану бар 40 задругара с одељењски изасланици заједно.

Не дође-ли на скупштину ни толико задругара од-гађа се за онај пар и сазива се по том на два месеца дана друга и онда колико их дође решавају правомањано.

На скупштини решава се већином над половином где се гласови на једнако поделе, еуд пристане начелник, она страна одлучује.

Записник скупштински оверовљују петорица од скупштине изабраних задругара с начелником и главним секретаром (ил, где буде, ових замеником).

О изменама решава се с две трећине гласова, који буду на скупштини; о раздружењу задруге с две трећине свију задругара (нарочито тога ради на скупштину сазваних. (Види правило 24.)

Правило 18. — Предмети на скупштини јесу:

1. бирање начелника и заменика му и почасног начелника, већином гласова над половином.

Начелник и заменик му бирају се измеђ задругара из Новог Сада, почасни начелник пак између задругара онога одељења и у ономе месту, у ком је кад годишња скупштина задружна.

2. бирање главног секретара — већином гласова. Секретар може бити и да није задругар, али мора бити у месту седишта.

3. бирање главног одбора од 12 лица — већином гласова између задругара из Новог Сада, као из места где је задрузи седиште.

Старешине, односно повереници одељењски, јесу по томе чланови главног одбора.

Задружни часници бирају се, где не буде једногласности, тајним гласањем и врше дужности за годину дана, и то (осим главног секретара и главног благајника) бесплатно.

Оснивачи, почасници и помагачи не могу бити часници задружни.

4. примање, ил одбијање нових задругара, које је главни одбор, или где одељење одбило. (Види правило 7.)

5. искључивање задругара.

6. донашање закључка на целокупни извештај о годишњем раду задруге ове, и где затреба, о годишњем раду појединих одељења савеза овога.

7. прегледање рачуна главе (заједничке) благајне, и, према повољном извештају прегледача рачунских, разрешавање благајника од даље одговорност.

8. Прегледање, односно контролисање рачуна свакога одељења задруге ове и решавање на то.

9. решавање о изведеним пословима у правилу 1 или шта да се од тога изведе задружне године, шта за тим настаје. И према томе!

10. углављивање прорачуна у напред за год. дана

11. измењивање устава.

12. одређивање одлуком, у ком ће месту бити годишња скупштина задружна по томе до године.

13. решавање о раздружењу задруге, и шта да буде с имањем задружним.

ГЛАВНИ ОДБОР.

Правило 19. — Главни одбор је извршилац закључака скупштинских. Осим тога:

1. бира он главног (заједничког) благајника три рачунска прегледача и заменика главног секретару.

2. одређује главног секретару и благајнику награду за труд (ако и они не би те дужности вршили бесплатно),

3. рукује заједничким приходима и имањем задружним, одговарајући скупштини задружној за сваку ману у томе заједнички (солидарно) својим поштењем и јамчећи за свашта својим приватним имањем.

4. стара се око унапређења задруге ове (у смислу правила 1) припрема за то предлоге и подноси годишњој скупштини задружној,

5. бира уредника задружног листу а стара се око издавање тога и других књига садржаја о занатлијству и радиности, води бригу око растуривања реченог листа и књига, што мог буде већом хасном задрузи (ако не би нашао за то приватног подузетника.)

6. руководи изложбе, коју припрема у оном месту тамошње одељење задружно, где ће скупштина да буде, —

7. прима, и, кад буде, отпушта послужитеље задружне,

Главни одбор састаје се у седнице месечно по једаред и то у први четвртак сваког месеца.

Одборске седнице су јавне. У седници треба да су најмање 6 одборника осим начелника (или заменика му) и главног секретара (ил његова заменика.)

Кад који одборник трипут једно за другим не дође у седницу, и то после с разлочи не оправда — узима се као да је на тој почести захвалио, и одбор бира место њега другога.

Одбор решава се већином гласова. Кад се гласови на једнако разделе, решава глас начелников.

Записнике одборске оверовљују двојица одборника, који су оној седници били, с начелником и главним секретарем (ил са њиховим заменицима.)

III. ЧАСТНИЦИ ЗАДРУЖНИ.

Правило 20. — Начелник заступа задругу ову према властима и према сваком трећем. Где он не доспе чини то место њега заменик му.

Он сазива одборнике у седницу и председава тамо пописује свако писмено, које еуд иде у име задруге. Кад он не доспе замењује га заменик му.

Начелник је чувар печата задружног; у њега стоји и један кључ од задружне (заједничке) благајне.

Он потписује, где буде признанице и упутства благајнику ради исплате. До 20 фор. ау. вр. може он на своју одговорност упутити благајни на исплату,

а после извештава одбор о томе у првој седници, која за тим буде. Од времена на време, кадгод нађе за добро, прегледа у друштву с једним прегледачем рачунским књиге благајничке и благајну. Али он то може овластити на то и свога заменика; и један и други извештавају после одбор шта су и како су затекли.

2. Главни секретар води записнике у годишњој скупштини, на јавним састанцима и у седницама главнога одбора, и има сваки пут гласа обавештајнога и предлагачкога.

Он води списак имена задругара, по реду како се ко јавио и примљен био, у књизи задружној; исто тако пописује и оне задругаре који помру или иступе, или буду одбијени, или искључени.

Он издаје изводе из записника, саставља кад затреба што на писмено задрузи, односно главноме одбору; он дописује с одељењима савезним.

Он може бити уредник задругином листу.

(Наставиће се.)

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

VI.

Мешано ђубре.

Кад кажемо мешано ђубре, онда се под тим именом разуме она мешавина, која постане од земаљских животињских делова, животињске погани, биљских заостатака, ђубрета из фабрика и т. д. а то ће рећи кад се све то измеша, проври, па се онда изнесе на њиве.

Ово мешано ђубре је не само с тога важно, што у њему има свију оних творива, која су згодна, да множе у земљи црницу и која би творива отишла иначе у тартањ, кад их неби овако употребили; него је важно и с тога, јер се ова врста ђубрета састоји већим делом из земаљских састојака, те је стога прикладна, да стално измене и поправи земљиште.

Ко хоће да има доста од овог мешаног ђубрета, тај нека носи у јаму за ђубре свакојаку нечист, пецео, гар, коров, стари малтер, креч, поган из прохода, пилотину, крв, длаке, блато, прашину са улице, ђубре у табака и ћурчија — све је то добар прилог за ово мешано ђубре.

У овом ђубрету неће коров бити опасан, као што бива на ђубришту од куд после обузме целу њиву; јер овде му семе или отруне или ако и проклија згине и неodrжи се, у ову руну може се бацати и жар и гар, јер нема опасности да ће се запалити.

А сад да речемо, како треба да готовимо ово мешано ђубре.

У нашем дворишту, или боље да се разумемо у авлији, ископајемо онако у страни где неће долазити под ноге онако плитку четвртасту јаму па ћемо

је патосати иловачом да не пропушта воду, а образдићемо јендечићима али тако, да кроз њих не отиче пиштавина, што се цеди из ђубрета, него само влага од кише.

Кад то урадимо, онда ћемо почети прикупљати мешано ђубре. Прво и прво навућемо један таван муља, што га можемо донети било да згрнемо блата са сокака или из јендека или из баруштина. То ћемо посути једним таваном нечисти из пајте, са гувна, па ће мо то валити било пиштавином било водњикавом погани из прохода. За тим ћемо опет метнути таван муља, па онда опет таван свакојака ђубрета — живинске погани из кокошињака, пилотине, искршене трске, иверја, длака, крви и т. д. то ћемо посути негашеним кречом, за тим опет земљом, па ћемо опет пиштавином — и тако даље, док та гомила не буде 4—5 стопа висока.

Кад опазимо да нам се та гомила загрејала и да почиње да ври, онда је пустимо да неко време зре, па онда је преврнимо било лопатом било ашовом, заливајмо таван по таван пиштавином, па када је та гомила узрела те видимо да је отрула — онда је носимо на њиве.

Ко хоће да има доста од овога ђубрета тај треба да скупља себи муља и да згрће на гомилу сву нечист из авлије и са сокака.

Ко је путовао по пределима наше домовине где живе Словаци, тај је могао опазити како су они практични у том послу.

Они сваке суботе почисте не само своје авлије него и пола сокака што је испред њихове куће, па то ђубре згрну на гомилу и носе га на своје њиве, Како су у нас утонули сокаци у нечистоти, како су пуни прашине — колико би наше њиве отуд имале користи да ми унемо да се помогнемо. Добро је и ово ђубре што се исчисти са сокака и из авлије, али је још боље када га побацамо у јаму да нам ту сазре.

Кад би у нас наше газде уредно чистиле и своје авлије испред куће, па би то гомилале на једну хрпу, не само да би нам чистота наших авлија и сокака годила здрављу, него би и отуд имали сваке године бар по десетину корисна ђубрива за њиву а кад би тако радило читаво село — онда би се изнело хиљадама кола ђубрета на наше њиве више него што се извози данас — а кад би тако радило у нашој домовини свако село — ето да би нам у нашој држави родило за неколико мил. фор. више жита.

За рад ове велике користи, ја бих препоручио сваком добром газди, да збија у гомилу ово мешано ђубре. Нема куће која неби могла ово мешано ђубре збијати на гомилу; само треба то озбиљно хтети.

(Наставиће се.)

КАКО ЖИВЕ НАШИ СЕЉАЦИ.

НАПИСАО АРОН ТАПАВИЦА.

(Наставак.)

Затим одем на друго место у стан код занатлије неког. Ту сам добро живео и добре сам газде имао, само мајсторица беше нека чудна жена. Имала је сина од своје четири године. То дете никад сунца угледало није, никад га ветрић по образу неомилова. Собе баше му сав свет. Колико редих говорих матери: ала госпо, за Бога, што то дете непустите напоље. та окржљавиће овде; видите му само боју на лицу како је жута и јадна. Та то је грехота. Он неће бити великаш но војник, па шта ће он онда кад као војник стане по ладној киши или вејавици по читаве дане путовати и у брљама коначовати. Он ни једну ноћ издржати неће, но ће одма угинути. За Бога, немојте детињу срећу убијати, небогаљите га ви као рођена мати. Гнушамо се, кад слушамо о циганима, де краду и богаље децу, а ви рођено своје детенце богаљем и за живљење на овом свету неспособним чините. Ви сте гори од звери. Та мачка своје маче учи ономе, што му у животу знати ваља, а ви сина хоћете да подевојчите!

Господине! ја знам говораше ми она, да нерадим добро, али другчије немогу. Тако сам научила.

И заиста тако је научила, Јер је једном опазих ја, како у рукавицама пере кошуље. Од онога доба нисам више хтео говорити јој о васпитању.

Ето видиш, то нам је кућаница и васпитатеља. Па онда процветај и напредуј ако можеш. Па то је још и добро али има их хиљаду пута горих. Ова горња барем знаде кувати и месити и нешто и по башти радити, истина замурена у марами, али тек је радина, али има их, које никад незнају како им башта стоји и докле је граница, већ се само старају, шта ће трајати и дерати, и како ће се понављати а не мари што се сва у киселицу претворила.

Наше ти жене ништа незнају, ама баш ништа, ни сељакуша ни варошкиња. Неуредним својим животом рађају нам болесну децу, а тровањем утробе своје растерују плод свој, те тако убијају и себе и потомство.

Но нису све једнаке има, их и бољих и горих, али већина невреди ни једне потуре.

Једном одем у Гардиновце у госте моме пријатељу и с њиме превезем се преко у Крчедин до рибара. Понели смо ракије и вина са собом, но лебац заборавимо. Рибари нам скувају чорбу. Ништа слађе није од халаске чорбе, јер се у њој пет шест вели рибе кувају и то многе рибе у мало воде. При том се човек мало умори и прође, док на рибаре не наиђе, те огладни и једва дочека, да риба буде kuvана.

Седнемо око гвоздењака и почнемо јести. Рибари нам насекоше свога крчединског леба а лебац беше

мишије длаке. Више пута јео сам црна леба, али је био сладак и укусан и није уступао беломе ни мало, крчедински лебац, синко, неби ни наши пси бачки јели. Кад га мој приша из Гардиновца окуси, рече: „ао пост му браћо, та ово је горе него трушница: којом ми наше псе ранимо, ја то немогу јести! Крчединци се згледаше, те један рече. „А зар брате може бити боља леба од овога, нама је овај лебац леп“.

То је оно: сваки циган свога коња хвали. Свакој је жени своје дете најлепше. Они нису били на боље навикнути, те мислише, да они најлепши лебац једу, њима сиротима није се гризгала непросејана мекиња по зуби; њима се није непечено тесто по језику ленило и непцету: они га у медени гус гуташе и једоше.

Но свему томе људи су сами криви. Нетреба толико ни жену оговарати, што им ово или оно није добро, јер она је огледало мужа свога. Срби су љубитељи жена и из тога постану млакоње и жвеке. Нису кадри која се затећи но их увек попуштене држе, те нам се жене тако одуларе и разувдају.

Девојке наше само девају, отуда и песма девовање моје царовање. Као девојке прави су цареви. У радне дне само трају, везу плету али и то ретко, јер купују чарапе, малајусе и увече иду по рогљеви, Оне су прави банови слободњаци. То што сам наређао, сав им је рад. Никад негувају, никад немесе лебац, једнога ми Бога, ја неверујем, да од стотине 10 умеју начинити запригу.

Башта им је одграђена, муна штира и другога гада. Оне неће да увиде, да уредно обрађивана башта заштеди кући годишње до 100 фор. а. вр. То није мали новац ни за трговца а камоли за сиромаша парора. Једном речи, жене су нам поварене од нас самих.

Да се вратимо на први разговор, да видимо инеуредности, на који у једној кући наиђох.

Преврћући књигу порцијску видим, где један дугује неки 200 фор. Запитах јели газда, не рекоше ми, да је сиромаш. Узмем дакле кнеза и кишбинова са собом и пођем кући дужниковој. Кад уђох у кујну и погледам горе, а оно боже мој видим место кућна небески кров облаке, који се по вису вијаше, Киша како падаше беше само блато у кујни. Отворим врата али у соби блата доста, тако, да морадох пазити где ћу ногом стати. У соби један куповни кревет, једна проста клупа, једна дрвена столица, и кревет од дасака пружи се од прозора до пећи. На њему двоје дечице мушко и женско играју се лутака, а на прозору седи девојка од својих осамњајест година те се бели спрам парчета огледала. Човек отац, наслоњено се на пећ и запалио лулу, те дими. Иза пећке проваљен таван и кров, те киша из прве руке у собу падаше. Друштву пак ни бригеше, већ свако свој посао и даље ради. Кад уђох унутра, беше ми и чу-

а после извештава одбор о томе у првој седници, која за тим буде. Од времена на време, кадгод нађе за добро, прегледа у друштву с једним прегледачем рачунским књиге благајничке и благајну. Али он то може овластити на то и свога заменика; и један и други извештавају после одбор шта су и како су за-текли.

2. Главни секретар води записнике у годишњој скупштини, на јавним састанцима и у седницама главнога одбора, и има сваки пут гласа обавештајнога и предлагачкога.

Он води списак имена задругара, по реду како се ко јавио и примљен био, у књизи задружној; исто тако пописује и оне задругаре који помру или иступе, или буду одбијени, или исеључени.

Он издаје изводе из записника, саставља кад за-треба што на писмено задрузи, односно главноме одбору; он дописује с одељењима савезним.

Он може бити уредник задругиног листу.

(Наставиће се.)

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

VI.

Мешано ђубре.

Кад кажемо мешано ђубре, овда се под тим именом разуме она мешавина, која постане од земаљских животињских делова, животињске погани, биљских заостатака, ђубрета из фабрика и т. д. а то ће рећи кад се све то измеша, проври, па се онда изнесе на њиве.

Ово мешано ђубре је не само с тога важно, што у њему има свију оних творива, која су згодна, да множе у земљи прициу и која би творива отишла иначе у тартањ, кад их неби овако употребили; него је важно и с тога, јер се ова врста ђубрета састоји већим делом из земаљних састојака, те је стога прикладна, да стално измене и поправи земљиште.

Ко хоће да има доста од овог мешаног ђубрета, тај нека носи у јаму за ђубре свакојаку нечист, пепео, гар, коров, стари малтер, креч, поган из прохода, пилотину, крв, длаке, блато, праšину са улице, ђубре у табака и ђурчија — све је то добар прилог за ово мешано ђубре.

У овом ђубрету неће коров бити опасан, као што бива на ђубришту од куд после обузме целу њиву; јер овде му семе или отруне или ако и проклија згине и неодржи се, у ову руну може се бацати и жар и гар, јер нема опасности да ће се запалити.

А сад да речемо, како треба да готовимо ово мешано ђубре.

У нашем дворишту, или боље да се разумемо у авлији, ископаћемо онако у страни где неће долазити под ноге онако плитку четвртасту јаму па ћемо

је патосати иловачом да не пропушта воду, а образдићемо јендечићима али тако, да кроз њих не отиче пиштавина, што се цеди из ђубрета, него само влага од кише.

Кад то урадимо, онда ћемо почети прикупљати мешано ђубре. Прво и прво навућемо један таван муља, што га можемо донети било да згрнемо блата са сокака или из јендека или из баруштина. То ћемо посути једним таваном нечисти из пајте, са гувна, па ће мо то залити било пиштавином било водњикавом погани из прохода. За тим ћемо опет метнути таван муља, па онда опет таван свакојака ђубрета — живинске погани из кокошињака, пилотине, искршене трске, иверја, длака, крви и т. д. то ћемо посути негашеним кречом, за тим опет земљом, па ћемо опет пиштавином — и тако даље, док та гомила не буде 4—5 стопа висока.

Кад опазимо да нам се та гомила загрејала и да почиње да ври, онда је пустимо да неко време зре, па онда је преврнимо било лопатом било ашовом, заливајмо таван по таван пиштавином, па када је та гомила узрела те видимо да је отрула — онда је носимо на њиве.

Ко хоће да има доста од овога ђубрета тај треба да скупља себи муља и да згрће на гомилу сву нечист из авлије и са сокака.

Ко је путовао по пределима наше домовине где живе Словаци, тај је могао опазити како су они практични у том послу.

Они сваке суботе почисте не само своје авлије него и пола сокака што је испред њихове куће, па то ђубре згрну на гомилу и носе га на своје њиве. Како су у нас утонули сокаци у нечистоти, како су пуни праšине — колико би наше њиве отуд имале користи да ми умемо да се помогнемо. Добро је и ово ђубре што се ичисти са сокака и из авлије, али је још боље када га побацамо у јаму да нам ту сазре.

Кад би у нас наше газде уредно чистиле и своје авлије испред куће, па би то гомилале на једну хрпу, не само да би нам чистота наших авлија и сокака годила здрављу, него би и отуд имали сваке године бар по десетину корисна ђубрива за њиву а кад би тако радило читаво село — онда би се изнело хиљадама кола ђубрета на наше њиве више него што се извози данас — а кад би тако радило у нашој домовини свако село — ето да би нам у нашој држави родило за неколико мил. фор. више жита.

За рад ове велике користи, ја бих препоручио сваком добром газди, да збија у гомилу ово мешано ђубре. Нема куће која неби могла ово мешано ђубре збијати на гомилу; само треба то озбиљно хтети.

(Наставиће се.)

КАКО ЖИВЕ НАШИ СЕЉАЦИ.

НАПИСАО АРОН ТАПАВИЦА.

(Наставак.)

Затим одем на друго место у стан код занатли- је неког. Ту сам добро живео и добре сам газде и- мао, само мајсторица беше нека чудна жена. Имала је сина од своје четири године. То дете никад сун- ца угледало није, никад га ветрић по образу неоми- лова. Собе баше му сав свет. Колико редих говорих матери: ала госпо, за Бога, што то дете непустите напоље. та окржљавиће овде; видите му само боју на лицу како је жута и јадна. Та то је грехота. Он неће бити великаш но војник, па шта ће он он- да кад као војник стаће по ладној киши или веја- вици по читаве дане путовати и у брљама коначо- вати. Он ни једну ноћ издржати неће, но ће одма угинути. За Бога, немојте детињу срећу убијати, не- богаљите га ви као рођена мати. Гнушамо се, кад слушамо о циганима, де граду и богаље децу, а ви рођено своје детенце богаљем и за живљење на овом свету неспособним чините. Ви сте гори од звери. Та мачка своје маче учи ономе, што му у животу знати ваља, а ви сина хоћете да подевојчите!

Господине! ја знам говораше ми она, да нерадим добро, али другчије немогу. Тако сам научила.

И заиста тако је научила, Јер је једном опазих ја, како у рукавицама пере кошуље. Од онога доба нисам више хтео говорити јој о васпитању.

Ето видиш, то нам је кућаница и васпитатеља. Па онда процветај и напредуј ако можеш. Па то је још и добро али има их хиљаду пута горих. Ова горња барем знаде кувати и месити и нешто и по башти радити, истина замурена у марами, али тек је радина, али има их, које никад незнају како им башта стоји и докле је граница, већ се само стара- ју, шта ће ткати и дерати, и како ће се понављати а не мари што се сва у киселицу претворила.

Наше ти жене ништа незнају, ама баш ништа, ни сељакуша ни варошкиња. Неуредним својим животом рађају нам болесну децу, а тровањем утробе своје растерују плод свој, те тако убијају и себе и по- томство.

Но нису све једнаке има, их и бољих и горих, али већина невреди ни једне пстуре.

Једном одем у Гардиновце у госте моме пријате- љу и с њиме превезем се преко у Крчедин до рибар- ра. Понели смо ракије и вина са собом, но лебац заборавимо. Рибари нам скувају чорбу. Ништа сла- ће није од халаске чорбе, јер се у њој пет шест феди рибе кувају и то многе рибе у мало воде. При- том се човек мало умори и прође, док на рибарене- наиће, те огладни и једва дочека, да риба буде ку- вана.

Седнемо око гвоздењака и почнемо јести. Рибари нам насекоше свога крчединског леба а лебац беше

мишије длаке. Више пута јео сам црна леба, али је био сладак и укусан и није уступао беломе ни мало, крчедински лебац, синко, неби ни наши пси бачеи јели. Кад га мој приша из Гардиновца окуси, рече: „ао пост му браћо, та ово је горе него трушница: којом ми наше псе ранимо, ја то немогу јести! Кр- чединци се згледаше, те један рече. „А зар брате може бити боља леба од овога, нама је овај лебац леп“.

То је оно: сваки циган свога коња хвали. Свакој је жени своје дете најлепше. Они нису били на бо- ље навикнути, те мислише, да они најлепши лебац једу, њима сиротима није се гризкала непросејана мекња по зуби; њима се није непечено тесто по језику ленило и непцету: они га у медени гус гута- ше и једоше.

Но свему томе људи су сами криви. Нетреба то- лико ни жену оговарати, што им ово или оно није добро, јер она је огледало мужа свога. Срби су љу- битељи жена и из тога постану млакоње и жвекс. Нису кадри која се затећи но их увек попуштене држе, те нам се жене тако одуларе и разуздају.

Девојке наше само деују, отуда и песма девова- ње моје царовање. Као девојке прави су цареви. У радне дне само ткају, везу плету али и то ретко. јер купују чарапе, малајусе и увече иду по рољеву, Оне су прави банови слободњаци. То што сам наре- ђао, сав им је рад. Никад негувају, никад немесе ле- бац, једнога ми Бога, ја неверујем, да од стотине 10 умеју начинити запригу.

Вашта им је одграђена, муна штира и другога гада. Оне неће да увиде, да уредно обрађивана ба- шта заштеди кући годишње до 100 фор. а. вр. То није мали новац ни за трговца а камоли за сиромаша па- ора. Једном речи, жене су нам покварене од нас самих.

Да се вратимо на први разговор, да видимо ине- уредности, на који у једној кући наиђох.

Преврћући књигу порцијску видим, где један ду- гује неки 200 фор. Запитах јели газда, не рекоше ми, да је сиромаш. Узмем дакле кнеза и кишбинова са собом и пођем кући дужниковој. Кад уђох у кујну и погледам горе, а оно боже мој видим место кућна небески кров облаке, који се по вису вијаше, Киша како падаше беше само блато у кујни. Отворим вра- та али у соби блата доста, тако, да морадох пазити где ћу ногом стати. У соби један куповни кревет, једна проста клупа, једна дрвена столица, и кревет од дасака пружи се од прозора до пећи, На њему двоје дечице мушко и женско играју се лутака, а на прозору седи девојка од својих осамвајест година те се бели спрам парчета огледала. Човек отац, насло- нио се на пећ и запалио лулу, те дими. Иза пећке проваљен таван и кров, те киша из прве руке у со- бу падаше. Друштву пак ни бригеше, већ свако свој посао и даље ради. Кад уђох унутра, беше ми и чу-

до и покор, и зазор и срамота скидох капу и пови-
вах: „Ој царе, оди амо, да видиш, ко те хлебом рани!
Сви погледаше у мене и чудише се, где тако смем
говорити.

„Брате“ рекох домаћину ти дугујеш 200 фор. пор-
ције, зашто неплатиш?

„Немогу господине, ето ни хлеба у кући немам,
а камоли за порцију, веруј ми да немам за шта ни
соли да купим“.

„А девојка ти има зашта купити белила и руме-
нила, а?“ одговорих му. Е па то — је друго,? рече
ми он.

„Колико ти имаш Бога ти земље? запитам га“.

„Један вртаљ.“

„Јели ово цело твоје друштво?“

„Јесте“.

„Па ти ниси кадар себи и своме друштву зара-
радити на толикој земљи кору леба? То је зло, брај-
бо мој, али што се чудим та по столу видим те, ко-
си и шта си“.

Стол му се беше најерио на једну страну и по-
мишљаше сваки час на падање.

„Па кад ниси кадар“, продужим ја „платити сто-
лару, да ти оправи стол, а оно бар толико ћеш у-
мети, да укуцаш ексерима таблу за ноге, а ако и то
неумеш, а ти га, славу му његову укуцај у земљу,
јер ево тек што пао није“.

Ја то рече, а астал паде. Сви прснуше у смеј и
сам гавда.

Е сад шта ћеш? Најгора невоља и зло, ни хлеба
нема. Ко све олако прима, тај се не жести и не че-
чега, како ће и којим начином више шта стећи и и-
мати њему је све једно, само нека има леба да неу-
мре од глади. (Свршиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Да неродна јабука или крушка рађа, Лукас вели:
„Пре него што неродну јабуку или крушку одсечеш,
покушај ово: огули кору са целог дебла, од озго до
доле и то у сред лета, на највећој врућини, у сред
подне ал привежи огулену кору с јужне стране де-
бла, да који дан постоји, да голо дебло од жестине
сунца кало заклони, и донеће ти идуће године пуно
рода. —

Дали је јаје скорашње, или је старо? Ако хоћеш
да знаш, да ли је јаје скорашње и како је старо, пре-
поручују новине Nühner-Zeitung“ овај начин опита:
успи у један стаклени суд 2 оке воде, у ту воду је-
дну литру соли, кад се со растопи а ти воду пре-
мешај и спусти у њу јаје. Ако је данашње јаје и здра-
во пашће на дно стакла а што је год старије, све
ће више у води пливати.

Да уватиш твора. Заметни замке, најбоље по-
јаче кљусе (пацоловбу) метни у њу мало амбре (до-
бићеш у апотеци) и конопљена семена. Овако остави

два и три дана нипошто не дирајући ни премешта-
јући. Твор дан два обилази и кад види да није ди-
рано, онда наиђе и увати се.

Да кљукану живину брзо нагојиш. Кљукај граш-
ком не кукурузом, грашак увек на два дана у води
натопи; пре кљукања увек дочекај, да пређашња пор-
ција из гусе отиде. При овом кљукању треба жи-
вина — н. пр. гуска или ћурка — довољно воде за
пиће да има. Овако вели „Tauben-und Hühner-Zeitung.

Да коња на часак укротиш. Један дописник у
„Pferde-Zeitung у вели: тури коњу у свако уво по је-
дан повећи округло шљунак и придржи му уво а
међу тим га глади и одма ће мирно стајати. Тако
чине ковачи, кад бесна коња кују, а шљунак после
изваде.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— Већ од месец дана имамо пријатно, с њво и топло време
које као да ће, и ако за увоз кукуруза и за докочање бербе
добро, али за јесење усеве ипак врло штетно бити може. Јер,
велика ова суша не да зрну да јача и да се помала, што се
нарочито код ражи приметити може, којој баш ова изненадна су-
ша ни клијати не да; к томе се још придружују велике штете
што их пољски мишеви чине, и на многим се местима већ о-
пажати може, да су баш они највише штете начинили посеја-
ним јесењим усевима. Кукуруз је већ скоро сав обрат и уне-
шен; било га је како где и добар резултат показао се нарочито
онде, где су све успешне околности биле на руци при сејању
и обрађивању у опште га је доста, и где га је мање него што
се очекивати могло, ту му је каквоћа много боља. Радња жи-
та почиње нарочито од последњег времена живља бити. На пе-
штанској пијаци продато је последњи пут 6500 мерова шенице
по 7 фор. 44½ нов. влашког или турског јачма 7600 мерова по
3. фор. 20 нов. 72 фунте бечке мере. Зоб се држи у старој це-
ни, продато је 5000 мерова за окт. нов. по 2 фор. и 6000 м.
за нов. по 2 фор. 6. нов.

Репица 10—10½ фор. —

Бранино стачно.

Изванске робе за доста; све при старој цени.

ШО ДЛИСТАК.

ШТА ВРЕДИ ДОЈИЉА!

Приповетка једног Лекара.

(Наставак.)

Девојка беше весела и расположена и искреноми
се захваљиваше. Као што ми рече, она беше ћерка
неког имућног сељана, који допаде сиротиње хрђа-
ним газдовањем и честим мењањем пребивалишта
свога. Некад је задовољно и добро живела у роди-
тељском дому. Родитељи умреше и девојка Кристина
служи већ три године код поштару у Н. . . . И овде
се упознала с једним момком. Причајући ми то пла-
кала је горко, али после утре сузе и очи јој се за-
светлиле, кад је о своме Ђувегији (тако га је свагда
звала) говорила. Описивала га је као ваљана и вре-
дна човека и незна већ како да га сенахвали. Хтеде
је венчати за се, али осим вредних руку не имајаху

ни потуре, те их нигде нехтедоше уврстити међу грађане. Спомињала је оне ноћи, што је сама самцита проплакала и како јој мајка нема мира у гробу с тога, што јој је ћерка сврнула с правог пута. Причала ми је и то, како јој се Ђувегија хтеде убити баш од саме туге са тога. Али после опет рекне: „Господ хоће да ме казни за грехе моје. Ја ћу све на свету поднети, само нека нам ово кукавно и невино чедо остави. Радићу док ми крв не прсне изпрстију па ћу ја с мојим Ђувегијом за неколико година зарадити толико, да се иселимо у Америку.“

„Признајем да ме је ова приповетка слабо дирнула јер ја сам се наслушао доста таквих приповедака, у којима је пола истина а пола лажи. Али кад после неколико дана дође и Ђувегија, угледан момак бесна лица али сада погружен као кривац какав, те кад ми дрхтајућом руком хтеде коју пару дати и бојећи се увреде рече, да дадем за то Кристини бољу чорбу, ја почех мало боље мислити о одношају њихову. Момак ми се јако допао. То беше један од оних, који није навикао захваљивати се који незна шта је то „понижно“ молити, јер је навикао да прима само оно што с правом може искати. Признајем радо да ми таки људи леже на срцу. Та у свету је толико просјачлука и подлости да човеку чисто прија кад види човека самосталне нарави, који пријатељство и доброту прима отворено, као да ће рећи: Ако ми допадне у део да ја теби што учиним учинићути исто тако радо, као и ти мени.“

„Десетого дана свога доласка роди Кристина здравог дерана. Није лако описати радост њезину гледајући сина свога. И од тога тренутка несташе туге и бриге на њој, беше сретна мати. А кад ми рече да је дете исти отац, онда јој се лице сјало од милине.“

„Осам дана затим роди и жена онога трговца В-р такођер сина. Ја понудим одмах Крестину да буде онде дојиља, па ће лена новца заслужити. Она ме погледа избеченим очима, стисне дете к себи и из ока јој кануше крупне сузе. „Ја ту немогу ништа обећати мој Ђувегија ће доћи данас на крштење.“ Дете крсте, ја сам требао кумовати, али нисам доспео а нисам баш ни хтео јер ја би био свачији кум кад би све понуде примао. Из благодарности пак дадохе детету моје име: Павле. Ђувегија хтеде понети дете собом у село, да га онде у негу даде и ја сам му саветовао то, али Кристина рече, ако она постане дојиља, њено дете мора уз њу бити. Однесу дете некој дадиљи да га она чува. Још тога вечера одведем ја Крестину у кућу трговца В-р. Стресла се, кад је туђе дете на груди метла и дете је врисало до неба. Али несташе и тога и Кристина је живела у тој кући као каква велика госпоја. Давали су јој најбоља јела и пића, све јој је на расположењу стојало и син трговца В-р мали Мирко напредовао је с дана на дан све боље и боље. Кристина је изгледала румена и нежна, певала је и шалила по вас дан и да изведе дете од милине.“

Ја мислим, да је Кристина хтела ућуткати бол у рођеном срцу свом, заборавити на себе и од чести већ је дотерала дотле. Мени су са свију страна хвалили и благодарили ми за такву добру дојиљу. Чинило ми се као да је то захвала једноме који је продао рода свога.

„Наступи и меко пролеће. Кристини беше дозвољено да се у подне шеће с дететом по пијаци. Трговац В-р даде јој нове хаљине по њеном сељанском кроју. Кристина би радије ишла у варошком оделу, али шта ћеш кад људи хоће да покажу свету да имају здраву дојиљу са села, те Кристина мораде обући нове хаљине. Дете беше увијено у меке свилене хаљине и лаким покривачем покривено, а Кристина држаше мали сунцобран у руци, да га сунце не преплане. Млада мати гледала је кроз прозор доле. Сретнем Крестину баш кад је изишла на улицу. Страшљиво погледа око себе и рекнеми, да јој се чини као да је предата и измењена коме, као да није она стара Кристина, те јој је сасвим чудно око срца; рекосе јој да на пијаци изненади оца, који ће се издућана кући враћати.“

„На пијаци беху друге њезине, све којекаква лакомислена створења те више гледаху на пролазеће војнике него ли на децу своју. Једна рекне Кристини дал јој је њезин синак већ папке отегао. Спопаде је грозничава језа. Од како је дојиља само је једанпут видела дете своје Онога дана када крстише малог Мирка донесе стара дадиља дете њезино те је почастисше разним јелом и пићем. Кристина беше као страна према своме чеду спопаде је неки чудновати осећај како никад пре. Али сада је прође грозничава језа. Јурне кроз влажне, уске улице своме детету. Нађе га у дреци сама самцита, а на постељици му у поља ољуштен кромпир, дете је омршавило и јако пожутело. Кад је у томе тренуту погледала малог Мирка, изгледаја је како стара дадиља прича, као да га с погледом смлавити хтеде. Из ока си јој читао: где ено зликовца твога који ти је преотео мајку, храну и живот. Паде крај колевке и јецаше гласно; и деца ударише у плач. Затим устаде узме своје дете те га љубљаше и миловаше пружи му дојку али дете нехтеде сисати, диже га преко себе и дете је ударише као у сигра по лицу. Поче се свађати с дадиљом и намах се опет поплаши, да јој ваља кући ићи — и заиста јурне кући с увијеним Мирком. Код куће је прилично изгрдише бар у толико у колико неби после детету шкодило. Сви беху као громом поражени. Отац дође издућана кући али о детету ни трага ни гласа. Кристина не хтеде рећи, где је била и слаже да је залутала у вароши. Наложило се дакле, да Кристина несме одјако сама излазити, мали Мирко је дрекао и пискао по цео дан. И нехотице ја сам одао, где је Кристина била. Онај потрес што је снађе, показао је своје дејство но одојчету. Хтедохе таки изјурити Крестину из куће, али ја сам обећао да ћу је будним оком надгледати. И надгледао сам је већ, али шта то помаже? (Свршиће се.)“

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Влада је одобрила да се у Новом Саду може завести политичко друштво под именом „Српско Коло.“

Аустро-Угарска дошла је с „блистателном“ портом због догађаја у Босни у срџбу. Сад већ и пештањске новине веле нема Турској живота.

Збор бирача нар. странке у Тителу прогласио је др. Лазу Костића за посланичког кандидата за угар. сабор. На збору је могло бити до 2000 душа.

У Угарској се опет множе пуштајилуци. Влада хоће да постави опет комесаре за хватање тих лупежа.

П О З И В

НА ПРВУ, КОНСТИТУТИВНУ ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

„НОВОСАДСКО СРПСКО КОЛО.“

Пошто су основна правила „новосадског српског кола“ од кр. уг. министарства унутрашњих послова одобрена, позивам овим све чланове тога друштва на главну скупштину која ће се у недељу (7. октобра о. г.) у 3. сата после подне у дворани „српске читаонице“ ради коначног конституисања држати.

У Новом Саду 4. октобра 1873.

Др. Јован Суботић.

привр. председник

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ИСТОРИЈСКА ПИСМА.

С НАРОЧИТИМ ПРЕДГОВОРОМ ЗА СРБЕ

од П. А. Миртова.

Некадашњи професор на војничкој вишој академији у Петрограду, човек огромног знања, покушао је у низу писама, да изнађе закон историјски т. ј. да изнађе оне умне и моралне цели, које су у свакој епоси исповедали најразвијенији људи као више цели, као истину и наравствени идеал; да изнађе узроке, који су изазвали такво гледање на свет, критички и некритички процес мисли, који га је стварао и његово варирање; да групира различита гледања на свет, која тим начином поницаваху у њиховој историјској и логичној поступности; да распореди околу њих, као узроке и последице, као сретства и утуке, као примере искључивости све остале догађаје човечанске историје. По њему, то је једини пут, да се историја разуме; што опет значи: јасно појмити наравствени идеал кога су израдили најбољи мислиоци, и историјске услове његовога остварења; јер историјски процес није апстрактан већ конкретан. Појмити пак сувремени идеал значи одклонити од њега све привидности, које су му уследиле предања, погрешне традиције мисли, зле навике пређашњих епоха. Истина и правда, вели, пишу се на свима знамењима у наше доба, али се партије

разилазе у томе: где је истина? у чему је правда? Којим се путем и у којом облицима оне постижу? Ако читалац није с тим на чисто, историја ће му бити замршен процес испреплетаних догађаја, борба поштених људи за лудорије, борба будала за фантоме, борба слепих оруђа у корист неколицине лукавих интригана. Сијасет громких речи оре се са свију страна Сијасет лепих знамења вије се у свима партијама. Много енергије харче претставници свију партија. Ради чега се кавце људи, чије су девизе по изгледу исте? Зашто је знамење, које су јуче подизали најбољи људи данас у каљавим рукама? Зашто дивна мисао када се искаже, наилази на тако грозну противност иprotиве јој се не само експлоататори извесног друштвеног слоја, већ и искрени људи? — Ето на та питања Миртов је покушао да одговори овим делом, које свакоме може да послужи као кључ при решавању и најзаплетенијих питања друштвенога живота.

Са преводом ове књиге мислио сам да допринесем нешто нашем читалачком свету. Колико се у томе нисам преварио, казаће ми одзив. А да сам потребио баш време за издавање овакве књиге надам се, одрицати ми неће нико.

Књига на оригиналу износи 18 штампаних табака. У српском преводу биће нешто више и због нарочитог предговора. Ја јој стављам цену 1 форинту или 10 гроша чаршијских. То је управо трећина од цене, по коју се књига у Петрограду продаје.

Све пријатеље озбиљне мисли молим, да се око скупљана предплате приме. Једанајста се књига даје на дар.

Новци се шаљу до краја октобра по старом календару г. Арси Пајевићу, фактору срп. народ. задружне штампарије у Новом Саду, или потписаноме заједно са именима уписника.

Молим још сва уредништва српских и хрватских листова да овај позив прештампају.

У Новом Саду, 25. септембра 1873.

Влад. М. Љотић,

златна греда број 1931.

ПОЛАЗАЈНИК,

КАЛЕНДАР ЗА ПРОСТУ ГОДИНУ

1874.

са ваљаним оригиналним садржајем.

(Година трећа.)

извићи ће из штампе за кратко време, а ко хоће да га поручи за себе или за растуривање у већем размеру уз рат од 25 % нека се изволи обратити што пре „српској народној задружној штампарији“ у Нови Сад, која ће сваку пошт. наручбину најтачније и најбрже обавити.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15. нов. а на више са уобичајеним ратом, у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новом Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.